

מן הגאון רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

שם לווי בדבר הנאמר בתורה

סוכה י"ג א': "אר"ח אמר רבינא בר שלילא, האי מרירותא דאגמא אדם יוצא י"ח בפסח". ופריך ע"ז: "mittibbi 'azob' ולא אזוב יון ולא אזוב כוחלי ולא כל אזוב שיש לו שם לווי". וشكיל וטורי ע"ז בגם' לתרץ שלא תקשה מה שבמרור איינו פסול שם לווי ובازוב פסול שם לווי.

הקשה ע"ז אחוי הרב היל' המצוין ר' דובער הכהן (שליט"א) [אצ"ל] אבד"ק קרווק: איך יתכן כלל להקשות מאזוב אמרור, דازוב הרי מפורש בתורה שם הפרטוי, ושפיר אמרינו שהקפידה תורה בזה השם, אבל מרור הרי הוא שם כלל למניינים מרורים רבים, ואינו שם עצם כלל, ולמה יפסול בזה שם לווי, והרי אין השם הפרטוי כתוב בתורה.

והנה, דומה לזה הקשו תוס' לקמן דל"ג¹ אהא דאמר אבי הא אסא מצראה כשר להושענא, פשיטה, מהו דתימא הויאל ואית ליה שם לווי, קמ"ל. וכ' שם תוד"ה ואימא ה"ג ווז"ל: "תימא Mai ס"ד למפרשיה משום שם לווי, מידיו הדס כתיב בקרא, הא אפילו הירדוּ מכךירין היו אי לאו משום דכתיב דרכיה ודרכי נועם". עכ"ל. וה"ג ממש קשה קושיא זו עצמה, הרי מכשרינו כל המינוי שנקראו בשמות עצמיים פרטיים, והירדוּ עצמו רוצה הש"ס שם בפסחים דל"ט² ג"כ להכשיר, א"כ איך הו"א לפסול משום שם לווי.

ונראה לתרץ, זבאמות הוא כלל גדול, וכל דבר שהזכיר בתורה בשם הסתמי אין לנו לרבות שום דבר כזה שיש לו שם לווי, דאמרינו בזה לא דברה תורה. אמנים השם לווי צריך דוקא שייפול לעומת אותו הדבר שהזכירה תורה, וכשהתורה מזכרת שם של מין, אז המין שיש לו שם אחר או שם לווי פסול, ודזה פשוט,adam שם לווי פסול כ"ב שם אחר לגמרי, אע"פ שאינו מתלה עם השם הנאמר בתורה. וכן מבואר בתוס' ל"ג הנ"ל דפשיטה להו הירדוּ hi ראי לפסל משום שם לווי, אע"פ שאינו נקרא כ"א בשם 'hirdu'i' בלבד, א"כ הדבר פשוט שלא יעלה ע"ד שום אדם לפסל שם לווי במרור משנה ערוכה היא [פסחים לט' ע"א] (לקרות) [לקחת] ד' מינים מהמחשה בשמות פרטיים 'חורת', 'עלישון', 'חרחיבנא', 'תמכא' – אלא הוא הדבר אשר דברנו, שאם הייתה תורה מזכרת שם פרטוי אז hi פסול כל דבר שיש לו שם אחר ורק כ"ז כשןקרא כלו רק בשם الآخر), אבל כיון שהזכירה תורה 'מרור', ופרטה לא את מהותם של המינים מצד עצם כ"א מצד המיריות שבהם, אז הקפידא מוצאת מקום רק שלא hi' למיריות שליהם שם לווי, ולענין המיריות פסול שם לווי כמו באזוב, לענין השם הכללי של המין. עכ' הפסול hi' מוצא מקום להיות רק במרירותא

.1. ע"א.

.2. ע"א.

דאגמא', שהשם הלוי הוא על המיריות, והמיריות הלא נאמרה בתורה סתם ואין ראוי להיות עמה שם לווי.

ובזה מתישבת ג"כ קושית התוס' הנ"ל אהא דאסא מצראה. דבאמת שם שם לווי שייהי נקרא בו המין של איזה דבר שהוא בכלל 'עבות' – לא יתכן לפטול כלל, כיון שאין כתוב בתורה שם עצם פרטיא למיון כ"א 'עבות'. אבל אם יש מין שמצד 'עבות' שיש בו הוא נקרא בשם לווי זה, הי' ראוי לפטול, והנה בסמוך [סוכה לג ע"א] אמרינו דאסא מצראה קאי שבעה שבועה בחודש קינא, א"כ ע"כ שעיקר הטעם שדווקא אסא מצראה נקרא בשם לווי של מקומו ולא אסא של מקום אחר, ע"כ הוא מפני שהוא מצטיין מאשר הדסים בצורת 'עבות' שלו, א"כ הי' מקום לומר שהשוב שם לווי שלו לא על כלל המין של ההדס – שבזה לא הי' שם חשש, כיון שאין הדס כתוב בתורה כלל – כ"א השם לווי הוא חל על 'עבות' שלו, ו'העבות' הרי הוא כתוב בתורה – ושפיר צריך להשמענו דין חששanza.

ובחי' הרשב"³ בד' ל"ג כתוב וז"ל: "עץ עבות" אמר רחמנא מ"מ. ולקמן אמרו: "ערבי נחל" אמר רחמנא מ"מ. ופי' שניתם – זכי קפדיין אשם לווי, היינו היכי דאפקיה רחמנא בשם פרטיא כנון איזוב ומරור וכיו"ב. אבל הכא כל היכי דהוי עץ עבות, או שהערבה ממין הנגדל על הנחל בהכי סגי, דלהכי אפקיה רחמנא בשם כלל". עכ"ל.

ולדבריו הי' מקום לומר גם במרור מקרי "אפקיה רחמנא בשם כלל", מدلלא פרטה המינים, אבל הוא ז"ל הרי נקט 'מרור' לדוגמא של הפרטיא – א"ז כדבירינו, שמרור נקרא שם עצם פרטיא מצד המיריות, והמיריות באמת נתפרטה בפרט, ע"כ ראוי לפטולCSI שמי ששם לווי במיריות. אלא דמשמעו מדבריו דמה שהוא שם לווי באסא מצראה אינו מצד 'עבות' שלו. ואולי מפני שאע"פ שנקרה בשם מקומו מצד 'עבות', מ"מ אין בשם הלוי עצמו מפורש עניין 'עבות' באופן שייהי שיק' לומר שהשם לווי על דבר שפרטה תורה. ויל' דדווקא שם לווי כזה שיש פנים לומר שאינו חל על הדבר המפורש בתורה, אנו למדים מלמדו "עץ עבות" אמר רחמנא מ"מ", שאין זה ורשא ממקרה מיותר, אלא מצד שלא פרטה תורה שם המין – ש"מ לרבות איזה דבר שהייתי מעתו אם הי' שם המין נזכר,DOI לנו לרבות אסא מצראה, די"ל דמ"מ אין הלוי על 'עבות', אלא דיש מקום לטיעות שהלווי יהי' קאי על 'עבות'.

אמנם במרור י"ל בל"ה, דמהא דלא פרטה תורה שם המין אין הוכחה לאכשורי API' דבר שיש לו שם לווי. דבשלמא בהדס וערבה, אם הייתה תורה מפרשת שם המין לא הי' צריך יותר אריכות ממנה שכתבה תורה עכשו"ע עבות וערבי נחל". אבל במרור, אם הייתה תורה מפרטת את המין הי' צריך לפרט כל ה"ה" מינים, ובוודאי אין זאת הוכחה, כיון שתצטרכ' להאריך. ע"כ באמת הי' מקום לפטול שם לווי בעצם המיריות, ואפי' אם נאמר דmdlala פרטה תורה בהדס שם המין נלמד מזה שAPI' שם הלוי הנמצא עניין 'עבות' ג"כ לא יפטול, CID משמע לכואורה מתוק דברי הרשב"א באסא מצראה הנ"ל.

3. כבר נודע ש'חידושים הרשב"א' למסכת סוכה לא נתחברו ע"י הרשב"א, אלא ע"י הריטב"א. ראה מבוא לחידושים הריטב"א על מסכת סוכה בהוצאת מוסד הרב קווק.

והנה אחיו הרה"ג הנ"ל הקשה עוד, איך יוצאי במע"ש ול"ל קרא ע"ז למ"ד אין יוצאי בו בפסחים ל"ה ל"ז – תיפ"ל שנקרה בשם לווי ול"ה ראוי לצאת בו לא במצח ולא במרוח, ולמה תהי' מצח גרוועה משאר דברים הנאמרים בתורה בשם מפורט, שפסול בהם שם לווי, והרי נקראת ג"כ מצח של מע"ש.

והביא ראי' נוכנה מרוש"י סנהדרין כי"ב⁴ אהא ד' 'בַּהמְתָה' ולא בהמת בכור ומעשר, במאי עסקינו, אילימה בתמיימים, שלל שמיים הוא, אלא בע"מ, שללה נינחו, א"ר לעולם בע"מומי שנאכל בתורת בהמתך, יצאו אלו שאין נאכלין בתורת בהמתך אלא בתורת בכור ומעשר." ז"ל ריש"ז: "לעולם בע"מ, ואפ"ה אין נהרגנו עמה, דודרשין לקרא הכי, 'בַּהמְתָה' – למי שנאכל לבעלים בתורת בהמתך, יצאו אלו שיש להם שם לווי, שאין נאכלין בתורת 'בַּהמְתָה', שאין אומרים 'בהמת עיר הנדחת' אלא 'בהמת בכור ומעשר של עיה'נ" – הרי עניון הנקרה ע"ש הקדושה חשב שם לווי.

אמנם יש לדוחות, שאין עיקר הכוונה לאפוקי מצד שם הלוי, כ"א מצד 'בַּהמְתָה' משמע שייה' שם הבהמה נקרה ביחס לעיר הנדחת, ובגי בכור ומעשר שם הבהמה נסמך לבכור ומעשר, שהרי אומרים 'בהמת בכור ומעשר' ואח"כ 'של עיר הנדחת', א"כ ייחש של עיה"ג חל על הבכור ומעשר ולא על הבהמה, שהבהמה תיארנו אותה שהיא של בכור ומעשר, ועכשו אנו מתארים את הבכור והמעשר שהוא של עיה"ג, ומשו"ה אינה 'בַּהמְתָה' סתמית. אבל במצח, שהשם אינו בא ליחסה על דבר אחר, אין בכך כלום מה שנקרה מצח של מע"ש, שאין זה מצד עצמו שם לווי כ"א הראה של מקרה כמו ע"ש המקום – דקימא באגמא – ומה שפוסל בעיה"ג אינו כ"א מפני שמספיק להעתיק עי"ז את יחש הבהמה מעיה"ג.

אמנם יפה העיר שוב אחיו הרבה הנ"ל מזבחים דכ"ב⁵ דמי כיר מיקרו שם לווי, הרי שנקרה שם לווי מצד הקדושה, א"כ הי' ראוי לפסול מצח ומרור של מעשר שני ובכורים ג"כ מצד שם לווי.

אמנם לפ"ד א"ש, דעתך הקפidea של שם לווי שיך רק על אותו פרט שפרטת תורה, ובמקום שפרטת תורה מין טבעי – צרייך שלא יהיה על המין עוד שם אחר, ובגי מרור – צרייך רק שלא יהיה על המרירות שם לווי, אבל השם 'מע"ש' ובכורים' אינו ביחס תואר מין על המרירות כ"א על כלל הדבר, וכן מצח הרי אינו שם מין כ"א שם תואר הטעם הבלתי חמוץ שבלחם, ואם הי' איזה שם לווי על המיצות – ככלmor על איזות טעם המצחה – ודאי הי' נקרה שם לווי, אבל שם הלוי של מע"ש ובכורים אינו נופל על עניון המצחה בפרטיות תארה זה, ע"כ לא שיך לומר דהו שם לווי, דלא גרע משם הלוי שהמצחה נקרה ג"כ 'לחם חטה' או 'שעורה' ע"ש עצם המין שלה. א"ז כל שם שאינו בעניין הדבר שפרטתו תורה – דהינו אכן עניון המצחה עצמה – אין בכך כלום.

4. ע"ב.

5. ע"ב.

אלא נדרש לפ"ז לישב אמאי עסיק בדיל"ח ב' דלאשכובי טעם לאיסור מצה דלחמי תודה ורקייני נזיר, הרי הטעם ג"כ יש שם לווי לעניין האיכות של המצות, שהרי צריך להיות מצה דוקא מצד תודה ונזירות, א"כ העצמות של המצאה מתייחסת לשם אחר.

ואולי י"ל דלהכי בעי טעמא ד'"משתמרת לשם מצה בעינו, יצתה זו שמשתמרת לשם תודה ונזיר" – לעניין שאם פדאה ויצתה מקודשת תודה ונזיר א"כ אבדה ג"כ את שמה הלוי, אבל כ"ז שעומדת בקדושת תודה ונזיר י"ל דה"ג ה' ראוי לפסול משום שם לווי, דחל על עניין שם עצם המצאה שיש בה. אלא ד"ל לפ"ז למה מקשה גמ' שם ותיפ"ל דאיינה נאכלת בכל מושבות, דכיון דמיירי בפדותם הרי שוב נאכלת בכל מושבות, אלא ד"ל דכיון דבעי נאכלת בכל מושבות צריך שיהי' השימור לשם מצה הנאכלת בכל מושבות, ולא מהני זה פדי. דלאח"כ.

אמנם צ"ע מחולין דכ"ג⁶ דבעי באומר הרי עלי לחמי תודה מן החמצ או מן המצאה, אם יוצא בשיאור, משום ממן⁷ פ' אי ספיקא הוא – ותיפ"ל למצה בעי וזה יש לה שם לווי בעיקר מהות האיכות של המצאה. ואולי יסוד שם שייאור נעשה לנו הוא מפני הספק, אבל מצד התורה, דליקא ספיקא קמי שמייא, נקרא חמצ או מצה בבירור, א"כ הוא נשתנה שמיינו אחר מון תורה, וכదאמר אבי לעניין מרידיתא דאגמא.

עוד העיר אחיה הרב הנ"ל ע"ד השמטה הרמב"ם ה"ק זובחים כ"ב⁸ דמי כyor פסולין להדחת קדשים, שתמונה ע"ז המל"מ בפ"ז דמעה"ק ה'ז. והוא שי' תירץ, דעתךך דתננא דבי שמואל דמי כyor פסולין, מכח הסוגיא דסוכה י"ג דאמר רבא ד'מרידיתא דאגמא' א"ז שם לווי מפני שהוא ע"ש מקומה – דמשתכחא באגמא, ה"ג מי כyor – דמשתכחיב בכior ולא מצד הקודשה, דס"ל דבמקdash לא חשיב לווי מצד עניין הקודשה, שהרי כל הדברים שם קדושים הם, והא די' מי כyor הוא פירוש מדברי הגמ' לברייתא דתנן"ד שמואל, ובעצם הברייתא אין הלימוד מפורש כ"א על כלל שם לווי, רק דגמי' ס"ל אליבא דאביי, דע"ש מקומן נקרא ג"כ שם לווי, משו"ה נקיטת מי כyor, אבל רבא לא ס"ל וכי ומשו"ה השמטה הרמב"ם ווביוטר לפ"ד תוס' סוכה הנ"ל גם אביי מודה לסבירא זו. והנה הדברים מחודדים ושתפיי מד"ג⁹, אבל לקושטא דעתילתא נראה שהרמב"ם סמך על דברי חכמים שמכשירים שאר מימות, כסתמא דברייתא, "לרבות שאר מימות", תדע שהרי הקושיא על השמטה הרמב"ם תסתער לא בלבד מצד מי כyor, כ"א מצד כלל מים שיש להם שם לווי, דהיינו מים מוכרים, כדכ' תוס' זבחים שם ד"ה והא תננא, והרמב"ם הרי כתוב מפורש דכל מימות כשרים, א"ז דס"ל דעת מא דברייתא, דזרשא "במים" – לרבות שאר מים", לאו דוקא מכונסים כפי' רשי', כ"א גם מים שיש להם שם לווי, וממילא מי כyor ג"כ בכלל ההקשר.

.6. ע"א.

.7. ע"א.

.8. שפטאים יشك משיב דברים נכוחים (משלוי כד,כו. ראה גיטין ט).